

Таким чином, у верби прутувидної, що зростає на території Брянського лісового масиву, при інцухті (беккросуванні) *ex situ* виявляються біотипи, що не зустрічаються або рідко зустрічаються в природі. Це свідчить про високий генетичний (алельний) потенціал її природних популяцій. Вихідний матеріал з природних популяцій може бути використаний у селекції на продуктивність і відмінність, а також для отримання декоративних клонів.

УДК 633.11:631.526.3

Баган А. В.

Полтавська державна аграрна академія, вул. Сквороди, 1/3, м. Полтава, 36003, Україна,
e-mail: allabagan17@mail.ru

МІНЛИВІСТЬ КІЛЬКІСНИХ ОЗНАК ПШЕНИЦІ ЯРОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТОВИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ

Для сільськогосподарського виробництва України пшениця яра м'яка представляє інтерес не тільки як страхова зернова культура. Селекціонерами створено високоврожайні сорти пшениці ярої, що не поступаються за врожайністю зерна іншим хлібним злакам і дають змогу отримати врожай 45–50 ц/га і більше. Зі свого боку, створення нових сортів потребує розробки для конкретних ґрунтово-кліматичних умов технології вирощування, яка б дала можливість реалізувати генетичні можливості сорту і звела б до мінімуму негативний вплив на довкілля та сприяла отриманню продукції доброї якості.

В умовах Полтавської області протягом 2014–2016 рр. досліджували елементи продуктивності (кількість колосків та зерен в колосі, маса зерна з колоса, маса 1000 зерен) та рівень формування врожайності шести сортів пшениці ярої: 'Колективна 3', 'Елегія миронівська', 'Етюд', 'Рання 93', 'Струна миронівська', 'Євдокія'. За стандарт взято сорт 'Елегія миронівська'.

Кількісні ознаки характеризують найбільш важливі показники культурних рослин, у тому числі величину врожаю.

За роки досліджень кількість колосків у колосі варіювала в межах 14,1–21,7 шт. з низьким коефіцієнтом варіації ($V = 12,6\%$). У решти елементів продуктивності спостерігалася аналогічна ситуація. Так, кількість зерен у колосі протягом 2014–2016 рр. складала 26,4–37,3 шт., а коефіцієнт варіації становив 10,0%. Маса зерна з колоса варіювала в межах 0,6–1,4 г з найбільшим коефіцієнтом – 18,2%. Маса 1000 зерен складала 33,4–44,7 г, а коефіцієнт варіації був найменшим і становив 7,1%.

Урожайність зернових культур перебуває в прямій залежності від кількості колосків у колосі, яка за роки досліджень знаходилася в таких межах: у 2014 р. – 14,1–16,0 шт., у 2015 р. – 16,1–19,3 шт., у 2016 р. – 18,3–21,7 шт. У стандарту 'Елегія миронівська' цей показник складав 14,2–18,9 колосків. Найбільше значення показника відмічено в сортів пшениці ярої 'Колективна 3' (18,5 шт.) і 'Євдокія' (18,8 шт.), а найменше – у сорту 'Рання 93' (16,2 шт.).

Кількість зерен у колосі також є одним з найголовніших елементів продуктивності рослин. Ця ознака в досліджуваних сортів становила: у 2014 р. – 26,4–32,3 шт., у 2015 р. – 29,1–35,0 шт., у 2016 р. – 31,0–37,3 шт. У сорту-стандарту кількість зерен у колосі складала 27,0–33,4 шт. Найбільшим значенням цього показника, аналогічно ознаці кількості колосків, характеризувалися сорти 'Колективна 3' (34,2 шт.) і 'Євдокія' (34,9 шт.), найменшою – сорт 'Рання 93' (28,8 шт.).

Маса зерна з колоса безпосередньо характеризує продуктивність колоса і рослини в цілому. Досліджувана ознака маси зерна з колоса в сортів пшениці ярої за роки

досліджень варіювала таким чином: у 2014 р. – 0,6–1,2 г; у 2015 р. – 0,8–1,3 г; у 2016 р. – 1,0–1,4 г. У стандарту ‘Елегія миронівська’ даний показник складав 0,8–1,1 г. Найбільша маса зерна з колоса спостерігалася у сортів ‘Колективна 3’ і ‘Євдокія’ (1,3 г), найменша – у сорту ‘Рання 93’ (0,8 г).

Маса 1000 зерен характеризує його крупність. Цей показник у сортів пшениці ярої становив: у 2014 р. – 33,4–41,4 г; у 2015 р. – 37,6–44,7 г; у 2016 р. – 39,8–45,1 г. У сорту-стандарту маса 1000 зерен складала 39,8–44,2 г. Найбільшим значенням досліджуваної ознаки характеризувалися сорти ‘Колективна 3’ (43,7 г) і ‘Євдокія’ (43,3 г), найменшим – сорт ‘Рання 93’ (36,9 г).

Урожайність сортів пшениці ярої за роки досліджень варіювала в таких межах: у 2014 р. – була меншою і складала 2,99–3,98 т/га; у 2015 р. – була дещо більшою внаслідок сприятливіших погодних умов (3,33–4,41 т/га); у 2016 р. – спостерігався найбільший рівень урожайності (3,28–4,29 т/га). У сорту-стандарту ‘Елегія миронівська’ ця ознака становила 3,42–3,89 т/га.

У 2014 р. урожайність сорту ‘Рання 93’, порівняно із стандартом, була істотно меншою (2,99 т/га). Сорт ‘Етюд’ за цим показником знаходився на рівні сорту-стандарту (3,68 т/га). У решти сортів пшениці ярої врожайність була суттєво більшою, порівняно із стандартом ‘Елегія миронівська’ (понад 3,8 т/га).

У 2015 р. сорт ‘Рання 93’ мав істотно меншу врожайність (3,33 т/га), порівняно із сортом-стандартом. Сорти ‘Етюд’ (3,93 т/га) і ‘Струна миронівська’ (4,16 т/га) за досліджуваною ознакою знаходилися на рівні стандарту. Решта сортів характеризувалися істотно більшою врожайністю (понад 4,3 т/га), порівняно із стандартом ‘Елегія миронівська’.

У 2016 р. суттєво більша врожайність спостерігалася у сортів пшениці ярої ‘Колективна 3’ (4,48 т/га) і ‘Євдокія’ (4,57 т/га), порівняно із сортом-стандартом. Решта сортів за цією ознакою знаходилися на рівні стандарту ‘Елегія миронівська’.

Отже, на підставі проведених досліджень слід відмітити, що за елементами продуктивності колоса пшениці ярої спостерігалася низьке варіювання цих ознак ($V = 7,1\text{--}18,2\%$), що свідчить про стабільність їх прояву. Високоврожайними відмічено сорти пшениці ярої ‘Колективна 3’ і ‘Євдокія’ (понад 4,2 т/га), які характеризувалися також найбільшими значеннями елементів продуктивності (кількості колосків і зерен у колосі, маси зерна з колоса та маси 1000 зерен).

УДК 577.2:631:581.115:542.1

Бакума А. О.^{1*}, Попович Ю. А.¹, Моцний І. І.², Чеботар Г. О.¹, Чеботар С. В.^{1,2}

¹Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Дворянська, 2, м. Одеса, 65082, Україна, *e-mail: bakumaalla@gmail.com

²Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннезнавства та сортовивчення НААН України, вул. Овідіопольська дорога, 3, Одеса, 65036, Україна

СТВОРЕННЯ МАЙЖЕ ІЗОГЕННИХ ЛІНІЙ ПШЕНИЦІ, ЩО РІЗНЯТЬСЯ АЛЕЛЕМ *Ppd-D1a* – НЕЧУТЛИВОСТІ ДО ФОТОПЕРІОДУ

Майже ізогенні лінії є зручним об'єктом для генетичних і селекційних досліджень. Вони створюються на основі єдиного генотипу і відрізняються від нього за одним геном або за невеликим числом тісно зчеплених генів, що дає можливість визначити внесок певної ознаки у формування врожаю пшениці м'якої озимої.

З метою виявлення впливу алелю *Ppd-D1a* на швидкість вегетації та агрономічні ознаки на півдні України незалежно від інших генетичних систем створювали майже ізогенні лінії на основі ліній пшениці ‘Кооператорка’, ‘Степняк 1’, які було виділено в